

ször is, indoklás nélkül, megtagadta, hogy a légierővel a védett övezet segítségére siessen. A város megtámadásáról telefonlehallgatás útján napokkal előtte értesültek az amerikaiak, a franciák és a németek. Az emberben, miután sikerül a történet mozaikjait úgyahogy összeilleszteni, felmerül egy szörnyű gyanú:

Vajon eleve elhatározták (kik?), hogy ezt a várost, ezt az enklávét vagy a multinacionalitást jelképező bosnyákokat - leginkább azonban mindhármát - fel kell áldozni? Július 12-én 23 000 nőt és gyermeket evakuáltak a városból, ám a megegyezés értelmében Mladić visszafogott minden 12 és 77 év közötti férfit. 5000 embert Kamemans adott át, azokat, akik a hollandusok kaszányájába húzódtak, cserébe 14 UNPROFOR-hadifogolyért. Még látni lehet egy bejátszáson, amint Kamemans parolázik, pezsgőspohárral koccint Mladićyal, mielőtt ingre-gatyára vetkőztetett embereivel elhagyná a várost. Majd öt nap alatt a szerb egységek kivégeznek 7800 bosnyák foglyot. Naponta több mint ezer embert.

A 6 ember filmre rögzített kivégzése 10 percig tartott. Ha végig kellene néznünk a 7800 ember mérszálását, 216 órán át tartana. 9 nap és 9 éjszaka, pihenés, alvás nélkül.

(Undorítóan szégyellem magam.)

***

A hat férfi gyilkosai megkapták a visszavonhatatlan áldást egy pravoszláv paptól, mielőtt Boszniába indultak volna. Azt nyilatkozta Gavriilo - így hívják a Skorpió legénységének áldást osztó papját - nem tudta és tudhatta, mire készülnek a tar fejű katonák. Nagyon igaz. Ám ma, a film vetítése után már tudja. Mégis mondott akár egy mondatot is, ami a gyilkos és gyilkosság elítéléseként hangzana? Nem. Lesz-e író, akadémikus, történész, aki megírja a szerbség Hideg napjait? Mikor változik a tagadás Szerbiában szembesüléssé?

***

Dühöm ma már nem a gyilkosok, parancsnokaik vagy polgártársaim ellen irányul, hanem azok ellen, akik ma is büntudat nélkül nézik velem egyidejűleg a hágai filmbejátszást, vagy egyszerűen elzárják a tévét, összeesküvésről motyogva. Ezekkel egyszerűen nem vállalom a sorsközösséget, megtagadom az azonosulást velük, ha lehet, mind az öt érzékszervemmel.

Sokkal fájóbb, hogy szégyenérzetem lassan az ENSZ, az Európai Unió és a nagyhatalmak felé tájolódik. Mindazok helyett szégyellem magam, akik az emberi jogokat állítólag szívükön viselik, és naponta felesküsznek ezeknek a védelmére. Vagy csak az ún. érdekszférára vonatkozna az eskü? Az emberi jogokra is érvényes a vasfüggöny elve? Vagy már nincs is vasfüggöny? Akkor mi van? Miért alávalóbb a Balkánon született emberi jog, mint az afganisztáni vagy a szaúd-arábiai? Még nem érett meg a világ a meghirdetett új világrend befogadására? Az európai civilizáció gyökerei annyira sekélyek lennének, hogy egy ultranacionalista periódus vagy diktatórikus rendszer hatalomra jutása szabad utat enged az élet meggyalázásának? 1944-ben a vajdasági magyarság a srebrenicai gyilkolásnak a többszörösét szenvedte el, 1956-ban Budapest utcáin tankok gázolták halálra a felkelőket. Azt nem gondoltam, hogy a nyugati demokráciák pillérein nyugvó ENSZ gyors, határozott és hatékony, ha az emberi jogok megcsorbitása tényszerűen fenyeget (eleinte azt is gondoltam), a világszervezetek következetességében viszont csalódtam, csalódtam abban az ingadozást nem tűrő magatartásukban, amivel minden kétség nélkül képesek megelőzni a jól körvonalazható, előre várható gonoszított. Mindenki előtt világos volt, Mladić etnikai tisztogatásra készül Srebrenicában. Ha azt akarjuk, hogy világunkat maradandó törvények uralkodják, tétovázás nélkül össze kell törni az aranyborjút, tűzbe vetni, porát vízbe szórni, s megitatni azt a vétkesekkel.

2005 júliusában végre az Európai Parlament hosszas bevezető után kimond egy kerek, érthetően szabatos mondatot: „Az ENSZ békefenntartói megbízatása és hadereje nem védte meg a rábizott biztonsági területeket; felhívja az ENSZ-et és az érintett nemzetközi intézményeket, hogy ültessék át a gyakorlatba a hibákból levont tanulságokat, és valóban készüljenek fel a jövőbeni békefenntartási megbízatásokra.”

Mondhatnám így is: késő bánat, eb gondolat (after death the doctor) de nem gorombáskodnék, inkább halkan megkérdem: hogy került Pilátus a krédóba, ahonnan át kell ültetni?

Ma már – 10 év nagy idő! – semmi sem világos. Legegyszerűbb lenne kijelenteni, Mladić és Karadžić a bűnösök. Feltehetően azok. De amint múlik az idő, a történet krónikája egyre zavarosabb, semmi sem egyértelmű többé. Csúrog, Mozsor, Zsablya és más magyarlakta falvak lakosai elleni bűncselekményekre hány év után derült fény? S ennyi év után, mondhatjuk-e vajon, hogy nincs tovább: elmondtuk mindent az al-

fától az ómegáig? Semmiképp. Megemlékeztünk-e a vajdasági 30-40 000 ártatlan magyar legyilkolásának 60 éves évfordulójáról: 55, 35 vagy legalább 10 külföldi államfő részvételével? Hacsak valami csoda folytán fel nem emeljük holokausztunk közös emlékművét!

A reménysugár

Azért villan már a reménysugár: Joschka Fischer – nem akárci, a zöldek frakciójának vezetője – le merte írni ezeket a mondatokat: „...de ho-

gyan alkalmazható az erőszakmentesség az etnikai háború iszonyatára, az égbekiáltó elnyomásra, a néptömegek brutális elkergetésére? Mi a mi válszunk, ha ismét olyan hatalmakkal és politikai erővel, sőt emberekkel akad dolgunk, akik le se szarják a nemzetközi szabályokat, az emberi jogokat, nem beszélve az erőszakmentességről. Hogy kezelje tehát az erőszakmentesség politikája a fasizmusnak ezt az új formáját, mert pontosan erről van szó...”

Ő lehet indulatos, gorombáskodhat is, jól áll neki. Sőt...

Délvidéki négyes

1. A dúdoló

Bizony, hatványozódik a baj, amit az írni-olvasni tudó ember könnyedén előre megjósolhatott 2004. december 5-e után: a távolság mint üveggolyó elgurult.

Beérett az ominózus nap nemmel szavazásának vetése: vernek bennünket minden sarkon s az úton, és amíg a sarok felé tartunk, megaláznak, megaláznak, megaláznak. Adysra fordítva a szót: tudom, véreim, magyarok, hogy megpróbáltok csendben lenni, ha nem egymás között vagytok, a koldulástól is távol tartva magatokat. Habár volna miért szólni, halkul a panaszotok, a kéréstek, hiszen minden kiszámíthatatlan mozdulatra lehullhat nyakatokra Guillotin doktor pengéje.

A szerb politika mindenkori hatalomgyakorlói át-át ugranak Pestre, Budára, s ígérnek is ott esküdzve: ezután minden atrocitást kivizsgálunk, minden elkövetőt példásan megbüntetnek. Ám alig hagyják el a magyar felségterületet, ironikusan legyintenek, mondván: a magyar politika nagyít, torzít, bolhából elefántot csinál, ti mindez a közeli választások parazsa, füstje. Nem kell nagy ügyet csinálni belőle. És nem csinálnak semmilyen ügyet, Európa pedig megnyugodva a másik oldalára fordul. Hát, ilyen volt a vetés, ilyen lett az aratás.

Azért mi legyünk éberek, figyeljünk, mert ha sikerül porig alázniuk bennünket, megtörténhet, hogy onnan nincs többé felállás. Ez lenne eredetileg a céljuk, ezért hát elsősorban ez ellen javasolok gyógymodot: hajoljunk, boruljunk össze és *dúdoljunk, táncoljunk*. Mindjárt kifejtem, előtte azonban dúdoljunk együtt a délvidéki Ghymes együttesel (Andorral, Attilával, Tamással és Gyulával) a dalszöveget:

félnek a szarvasok

régi joggal itt vadásznak farkasok.

Jó reggelt, jó napot

száz levágott békejobbot árulok.

Tehetnének hozzá: meg százezres nagyságrendben félrecsúszott sorsot és értelmetlenül eltaposott éle-

tet, meg ezer letaposott békegyertyát (az a rendőr, aki kezemmel együtt taposta a gyertyát ott a zöld szökőkútnál, ma is egyenruhában feszít).

2. A tánc

Zorba, a görög nem (csak) Anthony Quinn emlékeztető alakításától, vagy a szirtaki fülbemászó néje miatt vált a filmművészet gyöngyszemévé, hanem attól a mély, igaz, hiteles közléstől, amit a megfáradtak és az elgáncsoltak felé sugárzott. A film azt üzeni, hogy a bánatból - jöjjön az bármily váratlanul, súlyosan, rendítsen meg akár léted alapjaiban - van felállás, a *bánatot ki lehet táncolni*.

Igenis van lehetőség az újrakezdésre, kilábalni a betegségből, szerelmi csalódásból, magánosságból, a megalázásból és megvertség- adta fájdalomból, egyszerűen bármely cifra nyomorúságból, mert magának az életnek az alaptulajdonsága a megújhó vágyás. Csak meg kell adni és találni a módját, helyét. Nekünk, a tegnapi és mai Szerbiába szorult magyaroknak kitanáncolni valónk pedig volna bőven, úgy mint jégpáncélként szorító bánatok, úgy mint rajtunk esett mindennapi sérelmek és bosszúságok.

Emiatt szeretek eljárni a Népkör muskátlizenés estjeire, vagy városszéli eldugott lakodalmas termekbe, ahol az ilyen-olyan „... betyárok” meg „...öreglegények” húzzák hajnalig a talpalávalót. A kép mindig lenyűgöz: galambősz 60 feletti férfiak, festett hajú, munkában elnehezült nők járnak a csárdást kivilágos-kivirradtig, cifrázás nélkül, szinte meggörnyedve az ütem adta feladattól, komor arcúval, görcsösen összekapaszkodva, lépik a kettőt erre, kettőt arra, s ha néha akadna egy-egy fiatal táncospár, a kör közepébe terelek és védőn, óvva körül táncolják, mintha jeleznék: ez maradt, ennyi az írmag. Éjfél után már lágyulnak az arcvonások, a világgal kötött megbékélés elsimitja a ráncokat, néha már cinkosan egymásra is mosolyognak, most már a vízenjárók biztonságával ringanak a

zene hullámain (*ne félj, csak higgy*). Pirkad már, a városháza keresztjére rávetődik a nap fénye, amikor a zenekar marasztalónak belekezd a dalba: „az életet át kell táncolni”. Ha csak egy kicsit is hozzáérek ehhez a mondathoz, átigazítom így: „**egy életen át kell táncolni**”- akár a táncolók sorsát meghatározó jelmondattá is válhatna.

3. A híd

Ha a bosszúságot is ki lehet táncolni, akkor én veendő vagyok az elkövetkező multságokra. Újabban a sajtóban, politikusaink megnyilatkozásában ugyanis egyre sűrűbben tűnik fel a már Tito—Kádár-korszak alatt agyonkoptatott kép: a **népek közötti barátság hidja**.

Találkozzon bár a Szerb Laskakészítő Asszonyok Egyesülete (SzLAE), a Délszerb Zongorahangolók Szövetsége vagy akár, mint most szeptemberben a Vajdasági Parlament küldöttei a megfelelő magyarországi kollegáikkal, az egymásközi csevely - amint az elvárható komoly küldöttektől - emberi, azaz humán módon folyik, amíg.... Amíg meg nem jelenik az első újságíró, mikrofonnal a kezében. E szerencsétlen pillanatban aztán kibicsaklik a jobb sorsra érdemes küldöttek nyelve, s ilyen mondatokat dadognak: „**Vajdaság számunkra Európa kapuja... kisebbsége híd, mely népeinket összeköti...**” s mint kitűnik, ő irdalom atyja ne hagyj el, a híd jószerivel én lennék, veled együtt, mi lennénk az átjárhatóság zálogai, a kézfogások, ölelések, netán brezsnyevi cuppanós csókok elősegítői. Jó lesz ezt a dolgot komolyabban szemügyre venni, bőrünket visszük a vásárra, a hetediket, talán az utolsót, hiszen a Kádár—Tito- korszakban már sokat hallottam az elvtársakat összekötő hídról, már abban a korban is kórosan fülsértő közhellyé süllyedt.

Bizony, még Bojan Kostreš, ez a tisztos oldalon álló politikus is ezzel a mondattal köszöntött be szeptember elején anyaországunkba. Vajon mi ösztönzi politikusaink pesti beszédét ilyen nagy felkészülést igénylő tónusban előadni. Rövidzárlat? Időzavar? Nem ismerem küldötteink publicisztikai képességeit (az irodalmi ne is említsük) de ezt a fülsértő, toladóan bizalmaskodó közhelyet adjuk már át az enyészetnek, különben is, azok szajkózóit oda kell sorolnunk, akik háryánoskodásuk kitalációit jókora alulteljesítéssel próbálják eladni, vagy egyszerűen nem látják, ami körülöt-

tük zajlik, azt ti. **hogy „mi borzadozva kérdezzük, mi lesz még, honnan uszulkan ránk új ordas eszmék”**.

Rendben: induljunk ki abból, ki ne hagyjuk azt, ami adott! Adott például a korlátlan lehetőség, hogy népviseletbe bujtatva, farkasokkal táncoló légy, eljárhatod a medvetáncot, mint **füstös, láncos, táncos, nyalka** vásári mutatványos. Adott az is, hogy csöppet sem EU-normák szerint tartott fejőstehén légy, karámba zárva, magad piszkában. Lehetsz és vagy még kimaradt nemzetrészt, mely nélkül hiánytalanul összeáll a haza képe, sőt Gyurcsány úr szerint csak így áll össze. Nem állítom tehát, hogy pillanatnyilag nem lenne semmi, van amolyan limba-híd is, olyan növényi rostokból font függőhídféle, a szakadék, pontosabban, a hasadék fölött, amely széltével szédít, akár a tordai, s emellett mintha egyre távolodna az a túlsó part. Persze ez lehet szubjektív félelem, látva a limba-híd tartóköteleinek fésülését a 85 éves használat után.

Ám ha már mondják, kitartóan utalnak arra, hogy sorsunk nem más, **mint hidat biztosítani Európa felé**, nézzünk már komolyabban e mondat mögé:

hídként felhasználni e megroppant gerincű magyarságot Európa és anyaországunk felé, közvetíteni megalázottan és gyalázottan nap mint nap, szabad határlépesi lehetőséget kikönyörögni, hogy aztán vízmentesen, szabadon kényük-kedvük szerint átgázoljanak a falfirkálók, magyarverők, temetőgyalázók, fajgyűlölők és mosdatlan kezű csempészek, banditalelkű ügyeskedők, csepűragók, machók és drogosok, közkegyelmet élvező gyilkosok – **malo morgen**. Magyaritva: **egy frászt!**

Különben is hogyan akar egy ország terhelni egy olyan hidat, melynek nem három, egy pillére sincs?

Nem szívesen listázok, stílusomtól ez olyan távol áll, mint Makó Jeruzsálemtől. Mégis, a rend és kölcsönös méltányosság kedvéért, mielőtt kifeszítenének engem, téged, minket, mint egy széles átgázolható utat Európa felé, hadd kérdezzek rá egyes fájdalmaink sorsára, amelyekről évtizedes a csönd:

- Meddig marad anyanyelvünk használhatósága kivételes esemény hivatalainkban, közintézetekben?

- A kisebbséget óvó törvények meddig lesznek üres szlogenek, külföldnek mutogatható délibábképek, színpalak, miközben felülről szabják a gatyánkat, mint a nélkül.

- Nem múlik el nap nacionalista sérelmek nélkül, amelyeket gyerekeinken, iskoláinkon ejtenek. Meddig?

- Meddig marad tanítóképzőnk természetellenes közegbe deportálva?

- A hatalom mikor és hogyan bizonyítja be, hogy tud velünk racionálisan egyezkedni és véleményt cserélni...

A TELJES LISTA, REMÉNYEINK SZERINT, Kassa és Ágoston úrnál megtalálható.

És újra és újra (Havonta? Igen, akár havonta!*) be fogják nyújtani a lelkes hídatató illetékeseknek.

4. A Híd

Hidakról esvén szó, nem hagyható ki az a jelenség, ami az utóbbi időben a Híddal, irodalmi folyóiratunkkal történik. Nem törekszem teljességre, hiszen egy egész év termését, kellő szakértelemmel, Vajda Gábor már analizálta (a Hét Nap pedig közölte!), csupán egy relatív új (?) jelenségre hívnám fel a figyelmet:

A HÍD 2004-ben megjelent tíz száma közül csak a május-júniusiban nem található szerb szerző műve vagy megfelelő ismertetés. (Ez a Bori Imre-émlékszám) Bori Imre: "Még Illyés Gyulától sem!" című Ily-

lyés-ellenes írásának ismeretében felfoghatatlan, hogy az Illyés Gyula emlékét méltóan megőrizni hivatott Illyés Közalapítvány miért támogatja a HÍD Bori Imre-émlékszámát. A HÍD 2005-ben megjelent számainak mindegyikében jelen vannak a szerb írók műveiről szóló kimerítő ismertetések és műveikből való fordítások. Azt is mondhatnánk, hogy a HÍD számára Szerbia jelent a nagyvilágot, mert a szerb fordításokon kívül más nyelvről való fordítás a folyóiratban nem található.

A HÍD a 2005. márciusi számában megtalálható Petri György magyarországi költő magyarul írt versének szerb fordítása. Mi az értelme ennek? Ismét felmerül a magyar állam pénzén való elszerezés kérdése, és az is, hogy ez a fordítás talán nem volt elég jó ahhoz, hogy egy szerb irodalmi lapban megjelenjen? Az Illyés Közalapítvány fizet azért, hogy Petri György versét a szerbek is olvashassák. (Egy magyar folyóiratban?!) Persze lehet, hogy bennem van a hiba, ez a dolog így örökké jó és sikeres lesz egy *darabig*. Mégis, Gerold úr engedelmével vagy sem, én erről leszálok, nem szeretek olyan Hídon járni, amely a semmibe vezet.

* Vajda Gábortól csent ötlet

